

mal goig / --- / per Déu donada / --- / ley prou laugera / que la ssevàs / --- / la ley trençà / ---; / per Déu represa / fon, e citada: / tota sglayada, / comoció, / *compunció*, / --- / erubescència, se hac senti-da / ---», JRoig (*Spill*, 10380); variant rara *compunyir*, *-unyiment*; *compunt*.

Espunyir: sembla haver-s'hi combinat, amb el llatí EXPUNGERE 'acabar, exhaurir', 'esborrar', la influència de *puny*, ll. PUGNUM; del sentit de 'fer sortir amb esforç punyent', 'exhaurir', es passava a 'esprémer enterament el suc o substància d'una cosa' i, alhora, 'esguerrant un membre', particularment el puny. No en els diccionaris fins al *DAG*: «eiv. *espunyir-se*: desllorigar-se, dislocar-se: *m'he espunyit la mà, el colze, el turmell*; estar *espunyit*, tenir la munyeca condolida i com desllorigada per causa d'una torçada de mà o d'un treball massa continuat», i Bulbena «*espunyir-se*: se démettre, desconcertarse» (Bulbena havia tingut accés als materials del *DAG*, i d'ells dos ho treuen Vogel i el *DFa*, que guiant-se per l'aparent etim. ho concreta en el desllorigament del *puny*); si no és més que d'Eivissa, això no ens pot guiar gaire cap a l'etimologia. En tot cas això no és tot: tota la vida he sentit dir *espunyir una ceba* per treure-li esprement-la el suc massa picant [1915]: ho he sentit no sols als familiars (que ho podien tenir d'Emp., Gitona i Bna.) sinó crec recordar-ho d'altra gent (Maresme, Bna., crec).

Dos importants escriptors l'usen amb el sentit d'exhaurir, treure el suc, la substància, sense cap referència al puny: «--- dóna-li a ell el teu menjar --- sacrificat: no hi fa res que la cara, abans arrodonida, s'ellangueixi, que el cos perdi la gràcia de les seves corbes, que els ulls s'ensonsin a còpia d'*espunyir-ne* llàgrimes i més llàgrimes», Coromines, 1897-8 (*Presons Imag.* II, O. C., 855b2f.), on hi ha relació pròxima amb l'espremuda de l'hortalissa. Pons i Massaveu, en construcció reflexiva, també expressa l'estat exhaust de la persona que s'escarrassa: «La Tuyas --- es desen-tranyava per ajudar-los --- per miraments d'en Lluís --- al veure'l impossibilitat, y feynejant pels del carrer d'en Gombau, y *espunyint-se* en el safreig, atreplegava 'l que se li oferia...» (1893, *L'Auca de la Pepa*, XIII, 207).

Mot predilecte de Coromines, que l'usà sempre com a tr. en el sentit d'exhaurir, aclaparar, acorar', amb referència al cor com a símbol de l'esperit o a l'abstracció anímica, més encara que a parts del cos com els ulls o els braços: «li havien esbandit aquella profunda sensació --- que li feia un nus a la gola i li *espunyia* el cor»; «si era un home d'acció, si en duia una de cap, com devia *espunyir-la* amb l'esforç recalcat del seu caminar»; «calia addicionar al text unes explicacions essencials i, havent-les escrit, amb elles se m'*espunyiren* el cor i el pensament»; «ella somicava temerosament, volia desfer la tenalla de les mans que li *espunyien* els braços, protestava sense virior ---» (no és cap enemic, que li vulgui fer mal, sinó el marit nerviós que desconfia d'ella, i li masega el cos) (*Pigmalió*, XXI, 285; *Prometeu*, VI, 104; *Pina*, p. 107; *Pigmalió* XVIII, 240).

El mot ja devia usar-se en el S. XIV, car almenys hi consta el derivat *espunyidura*, per més que sigui en una obra, la *Manescalía* estudiada pel P. Batllori (de la qual només tenim extrems i anàlisis); en la qual, parlant del cavall malalt, explica com els curadors «peladegen ab un speró agut tres o quatre *espun<y>ydures*», on, segons l'estudiós, es tracta de «treure la inflor de les genives» (*AORBB* v, 193, cf. 197); s'entén, doncs, que punxant-li les genives amb una cina aguda li'n fan sortir sang purulenta, bastant com a la ceba *espunyida*.

Tot això és conciliable i està en força harmonia amb el sentit del ll. EXPÜNGĒRE, puix que aquest, en si, és 'extraure punxant', i en els autors del període cristià (Tertulià, StAgustí, Julià) *expungere*, *expunctor*, *expunctrix*, apareixen usats en el sentit de «terminer, accomplir», aplicació de la idea de 'fer sortir amb esforç punyent', 'exhaurir'. En tenim confirmacions fora del català: en el portuguès trasmontà *espongir* és 'munyir' («mungir, ordenhar», Vila-Real, *RLus.* XII, 96); oc. mod. *espougne* (rodan., llgd., roerg., delf.) «piquer, élançer, en parlant d'un abès», «lever, fermenter, en parlant de la pâte», *lou det m'espougn(e)* mars. «le doigt m'élançe», *espoun(ch)*, *-ouncho* «piqué, aigretet», llgd., alpi.

En l'avinyonès Hyacinthe Morel (c. 1810) el verb *espougne* està usat exactament com en Pons i Massaveu, i en Pere Coromines: «image dóu mechant qu'on vèit toujour *s'espougne* / per lou plesí crudèu e de mordre e de pougne» (*TdF*): en el Roergue s'usa *espougne* a l'extrem Sud (vall de Nant) per «poudre, piquer, aiguillonner», Vayssier. Altrament ja n'hi ha un derivat en el S. XIII, *esponcha* (EXPÜNGTA), amb el sentit de «élançement, douleur poignante» (Paul Meyer), ben documentat en *Flamenca*: «s'éigner, ben a ops del baynar, / car homs no-ns poiria comtar / las *espoinchas*, ni las dolors, / las angoissas ---», v. 6067 (cf. *PSW* III, 272), i així resta fins avui: *espouncho*, *espouncho*, *espouncho* (gc.), *eponcho* (delf.): piqûre, douleur lancinante», «espèce d'élançement que le lait occasionne, lorsqu'il sort du sein», «jet de lait, trait», *faire veni l'espouncho* «faire venir le trait», que el *TdF* documenta en Roumanille i altres provençals.

No neguem la part que en l'àmbit del mot ha tingut la influència de *puny* i del seu derivat *espunyar* 'esmunyonar', 'fer malbé el puny': *AlcM* tot fent-se seu l'*espunyir* eivissenc del *DAG*, assegura que el mot s'usa no sols a Bna. i Segarra (ço que deu deduir del pasatge de Pons i Mass., que cita abusivament com a prova d'aquesta acc., tot i que aquest és *espunyir-se* refl. i no té pas *puny ni braç* com a complement) sinó a l'Emp., Cerd., Lluç. i Vallès: és probable que en algun d'aquests llocs s'apliqui realment al puny com a Eiv. (en algun com a l'Emp., potser ho dóna com a deducció de l'*espunyir la ceba*).

La immixtió de PUGNUM també s'ha produït en oc., puix que el roergàs Peyrot (Gloss.) va usar també *s'espounbe* en el sentit de «se fouler un membre» (cf. *espougne*: «piquer la pâte avec le poing, la fouler avec les talons», *TdF*), si bé distingit d'*espougnà*, *-pugnà*,